

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Ottende Afdeling)

18. januar 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – landbrug – fælles landbrugspolitik – Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) – foranstaltninger til støtte til udvikling af landdistrikterne – forordning (EF) nr. 1974/2006 – aftale om leje eller forpagtning – lejeaftale indgået mellem en kommunal forvaltning og støttemodtageren – tilsagn om forpligtelser i fem år – opsigelse af lejeaftalen efter en lovændring – forpligtelse til at tilbagebetale modtaget støtte – umuligt at tilpasse forpligtelserne til en ny situation på bedriften – begreberne »force majeure« og begrebet »ekstraordinære omstændigheder« – begrebet »ekspropriation af bedriften«

I sag C-656/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Varhoven administrativen sad (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Bulgarien) ved afgørelse af 28. september 2022, indgået til Domstolen den 19. oktober 2022, i sagen

Askos Properties EOOD

mod

Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzjaven fond »Zemedelie«,

har

DOMSTOLEN (Ottende Afdeling),

sammensat af dommer M. Safjan, fungerende afdelingsformand, og dommerne N. Jääskinen og M. Gavalec (refererende dommer),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzjaven fond »Zemedelie« ved Y. Kancheva,

* Processprog: bulgarsk.

– Europa-Kommissionen ved G. Koleva og A. Sauka, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, stk. 2, litra f), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013 af 17. december 2013 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik og om ophævelse af Rådets forordning (EØF) nr. 352/78, (EF) nr. 165/94, (EF) nr. 2799/98, (EF) nr. 814/2000, (EF) nr. 1290/2005 og (EF) nr. 485/2008 (EUT 2013, L 347, s. 549) og artikel 47, stk. 3, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 (EUT 2013, L 347, s. 487).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side Askos Properties EOOD, et bulgarsk selskab, og på den anden side Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzjaven fond »Zemedelie« (viceadministrerende direktør for statens landbrugsfond, Bulgarien) vedrørende en afgørelse, hvorved dette selskab blev pålagt at tilbagebetale 50% af et tilskud, som det havde modtaget i henhold til foranstaltning 211 i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning (EF) nr. 1698/2005

- 3 Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 af 20. september 2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) (EUT 2005, L 277, s. 1) er blevet erstattet af forordning nr. 1305/2013. I henhold til artikel 88 i forordning nr. 1305/2013 fandt forordning nr. 1698/2005 imidlertid fortsat anvendelse på operationer, der gennemføres i henhold til de programmer, som Europa-Kommissionen havde godkendt i henhold til denne forordning inden den 1. januar 2014.
- 4 Artikel 36 i forordning nr. 1698/2005 med overskriften »Foranstaltninger« fastsatte følgende:
»Støtten ifølge denne afdeling vedrører:
 - a) foranstaltninger for bæredygtig anvendelse af landbrugsarealer gennem:
 - i) betalinger for naturbetingede ulemper til landbrugere i bjergområder
 - ii) betalinger til landbrugere i andre områder med ulemper end bjergområder

[...]

[...]«

- 5 Denne forordnings artikel 37 med overskriften »Betalingen for naturbetingede ulemper i bjergområder og betalinger i andre områder med ulemper« fastsatte:

»1. Betalinger i henhold til artikel 36, litra a), nr. i) og ii), ydes på årsbasis pr. ha udnyttet landbrugsareal jf. Kommissionens beslutning 2000/115/EF af 24. november 1999 om definitionerne af kendetegn, lister over landbrugsprodukter, undtagelsen fra definitionerne og om regioner og områder i forbindelse med undersøgelserne af landbrugsbedriftenes struktur [(EFT 2000, L 38, s. 1)].

Betalingerne skal udgøre en kompensation for landbrugernes ekstraomkostninger og indkomstab som følge af ulemperne for landbrugsproduktionen i det pågældende område.

2. Betalingerne ydes til landbrugere, som forpligter sig til at drive landbrug i områder, der er udpeget i henhold til artikel 50, stk. 2 og 3, i mindst fem år fra den første betaling.

[...]«

Forordning nr. 1974/2006

- 6 Kommissionens forordning (EF) nr. 1974/2006 af 15. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) (EUT 2006, L 368, s. 15), som ændret ved Kommissionens forordning (EF) nr. 434/2007 af 20. april 2007 (EUT 2007, L 104, s. 8) (herefter »forordning nr. 1974/2006«), blev ophævet ved Kommissionens delegerede forordning (EU) nr. 807/2014 af 11. marts 2014 om supplerende bestemmelser til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1305/2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) og om indførelse af overgangsbestemmelser (EUT 2014, L 227, s. 1). I henhold til artikel 19 i delegeret forordning nr. 807/2014 fandt forordning nr. 1974/2006 imidlertid fortsat anvendelse på operationer, der gennemføres i henhold til programmer, som Kommissionen har godkendt i henhold til forordning (EF) nr. 1698/2005 inden den 1. januar 2014.

- 7 37. betragtning til forordning nr. 1974/2006 havde følgende ordlyd:

»Der bør fastsættes fælles regler for flere foranstaltninger, navnlig på følgende områder: gennemførelse af integrerede operationer, investeringsforanstaltninger, overdragelse af en landbrugsbedrift i den periode, for hvilken der er indgået en forpligtelse som betingelse for at modtage støtte, forøgelse af bedriftens areal og fastlæggelse af forskellige kategorier af force majeure eller ekstraordinære omstændigheder.«

- 8 Denne forordning indeholdt et kapitel III med overskriften »Foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne«, hvis afdeling 2 med overskriften »Fælles bestemmelser for flere foranstaltninger« indeholdt forordningens artikel 42-47.

- 9 Den nævnte forordnings artikel 45, stk. 4, havde følgende ordlyd:

»Hvis støttemodtageren ikke er i stand til fortsat at opfylde de indgåede forpligtelser, fordi bedriften er genstand for jordfordeling eller offentlige eller af myndighederne godkendte indgreb som led i fysisk

planlægning, træffer medlemsstaten de fornødne foranstaltninger til, at forpligtelserne kan tilpasses bedriftens nye situation. Er en sådan tilpasning ikke mulig, ophører forpligtelsen, uden at der kræves tilbagebetaling for den periode, hvor forpligtelsen påhvilede støttemodtageren.«

10 Artikel 47 i forordning nr. 1974/2006 var affattet således:

»1. Medlemsstaterne kan bl.a. anerkende følgende kategorier af force majeure eller ekstraordinære omstændigheder, hvor de ikke vil kræve tilbagebetaling af støtte, der er udbetalt til støttemodtageren:

- a) støttemodtagerens død
- b) støttemodtagerens uarbejdsdygtighed i længere tid
- c) ekspropriation af en væsentlig del af bedriften, hvis en sådan ekspropriation ikke kunne forudses på tidspunktet for forpligtelsens indgåelse
- d) en alvorlig naturkatastrofe, der i væsentlig grad berører arealer på [bedriften]
- e) ødelæggelse af stalde på bedriften ved ulykke
- f) en epizooti, der rammer hele landbrugerens besætning eller en del af denne.

2. Støttemodtageren eller dennes befuldmægtigede indberetter tilfældet af force majeure eller de ekstraordinære omstændigheder til den kompetente myndighed skriftligt og med dokumentation, som myndigheden anser for tilstrækkelig, senest ti arbejdsdage efter det tidspunkt, hvor støttemodtageren eller dennes befuldmægtigede er i stand hertil.«

Forordning nr. 1305/2013

11 I 36. betragtning til forordning nr. 1305/2013 er følgende anført:

»Visse arealrelaterede foranstaltninger i henhold til denne forordning kræver, at modtagerne giver tilsagn om forpligtelser i mindst fem år. I denne periode er det muligt, at der kan forekomme ændringer i enten bedriftens eller støttemodtagerens situation. Der bør derfor fastsættes bestemmelser for at fastlægge, hvad der burde ske i sådanne tilfælde.«

12 Denne forordnings artikel 47 med overskriften »Regler for arealrelaterede betalinger« bestemmer i stk. 3 og 4:

»3. Hvis støttemodtageren ikke er i stand til fortsat at opfylde de indgåede forpligtelser, fordi bedriften eller en del af bedriften er genstand for jordfordeling eller offentlige eller af myndighederne godkendte indgreb som led i fysisk planlægning, træffer medlemsstaten de fornødne foranstaltninger til, at forpligtelserne kan tilpasses bedriftens nye situation. Er en sådan tilpasning ikke mulig, ophører forpligtelsen, uden at der kræves tilbagebetaling for den periode, hvor forpligtelsen påhvilede støttemodtageren.

4. Tilbagebetaling af støtte er ikke påkrævet i tilfælde af force majeure og ekstraordinære omstændigheder som omhandlet i artikel 2 i forordning (EU) nr. 1306/2013.«

Forordning nr. 1306/2013

- 13 Femte betragtning til forordning nr. 1306/2013 har følgende ordlyd:

»For at sikre overensstemmelse mellem medlemsstaternes praksis og harmoniseret anvendelse af medlemsstaterne af force majeure-klausulen bør denne forordning, når det er hensigtsmæssigt, åbne mulighed for undtagelser i tilfælde af force majeure eller usædvanlige omstændigheder samt for en ikkeudtømmende liste over eventuelle tilfælde af force majeure og usædvanlige omstændigheder, der skal anerkendes af de kompetente nationale myndigheder. Disse myndigheder bør træffe afgørelse om tilfælde af force majeure eller usædvanlige omstændigheder på grundlag af en vurdering fra sag til sag på grundlag af behørig dokumentation og ved anvendelse af begrebet force majeure i lyset af EU-landbrugsretten herunder Domstolens retspraksis.«

- 14 Denne forordnings artikel 2 med overskriften »Udtryk, der benyttes i denne forordning« bestemmer i stk. 2:

»Med henblik på finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik kan »force majeure« og »ekstraordinære omstændigheder«, navnlig anerkendes i følgende tilfælde:

- a) støttemodtagerens død
- b) støttemodtagerens uarbejdsdygtighed i længere tid
- c) en alvorlig naturkatastrofe, der i væsentlig grad berører bedriften
- d) ødelæggelse af stalde på bedriften ved ulykke
- e) en epizooti eller en plantesygdom, der rammer henholdsvis hele støttemodtagerens besætning eller en del af denne eller alle støttemodtagerens afgrøder eller en del af disse
- f) ekspropriation af hele eller en væsentlig del af bedriften, hvis ekspropriationen ikke kunne forudses på dagen for indgivelse af ansøgningen.«

- 15 Artikel 121 i forordning nr. 1306/2013 er affattet således:

»1. Denne forordning træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *Den Europæiske Unions Tidende*.

Den anvendes fra den 1. januar 2014.

2. Dog finder følgende bestemmelser anvendelse som følger:

- a) artikel 7, 8, 16, 25, 26 og 43 fra den 16. oktober 2013
- b) artikel 18 og 40 for så vidt angår udgifter, der er afholdt, fra den 16. oktober 2013
- c) artikel 52 fra den 1. januar 2015.«

Bulgarsk ret

ZSPZZ

- 16 Artikel 37i i zakon za sobstvenostta i polzvaneto na zemedelskite zemi (lov om ejendomsret til og anvendelse af landbrugsarealer) (DV nr. 17 af 1.3.1991, herefter »ZSPZZ«) bestemmer:

»(1) Græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond og den kommunale ejendomsfond udlejes eller bortforpagtes i overensstemmelse med artikel 24a, stk. 2, til ejere eller brugere af avlsbedrifter, der holder græssende husdyr, og som er registreret i det integrerede informationssystem Bulgarska agentsia po bezopasnost na chranite [(det bulgarske agentur for fødevarerikkerhed)], på grundlag af antallet og arten af registrerede dyr til en pris, der fastsættes ved en markeds mekanisme. Græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond og den kommunale ejendomsfond udlejes eller bortforpagtes til personer, der ikke har skattegæld, gæld til den nationale landbrugsfond, den statslige ejendomsfond eller den kommunale ejendomsfond eller forpligtelser vedrørende jord i henhold til artikel 37c, stk. 3, nr. 2.

[...]

(4) Græsningsarealer, enge og græsarealer fordeles blandt de rettighedshavere, der har bedrifter, der er registreret i de respektive ejendomszoner, på grundlag af antallet og arten af registrerede græssende dyr afhængigt af græsningsarealer, enge og græsarealer, der ejes eller anvendes lovligt, men op til 15 dekar pr. storkreatur i ejendommene i første til syvende kategori og/eller 30 dekar pr. storkreatur i ejendommene i den ottende til tiende kategori. De støtteberettigede personer, der opdrætter kvæg til kødproduktion og dyr af oprindelige racer (oprindelige dyrearter), tildeles op til 20 dekar pr. dyreenhed i de ejendomme, der henhører under første til syvende kategori, og op til 40 dekar pr. dyreenhed i de ejendomme, der henhører under ottende til tiende kategori. Rettighedshavere, der opdrætter kvæg til produktion af mælk eller kød, får og/eller geder, der er godkendt til støtte i forbindelse med delforanstaltningerne »Betaling til omlægning til økologisk landbrug« og »Betaling til opretholdelse af økologisk landbrug«, der indgår i delen »økologisk opdræt«, tildeles arealer med op til 0,15 storkreaturer pr. hektar, uanset ejendoms-kategorien.«

Lov om ændring af ZSPZZ

- 17 Artikel 15 i overgangsbestemmelserne og de afsluttende bestemmelser til lov om ændring af ZSPZZ bestemmer:

»(1) De støttemodtagere, som inden den 24. februar 2015 har indgået leje- eller forpagtningsaftaler vedrørende græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond og den kommunale ejendomsfond, er forpligtet til at bringe aftalerne i overensstemmelse med kravene i artikel 37i, stk. 1 og 4, inden den 1. februar 2016.

(2) De støttemodtagere, der er godkendt inden for rammerne af den del, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 4 af 24. februar 2015 om gennemførelse af foranstaltning 11 »økologisk landbrug« i programmet for udvikling af landdistrikterne 2014-2020 [...], og som inden den 24. februar 2015 har indgået leje- eller forpagtningsaftaler vedrørende græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond og den kommunale ejendomsfond, og hvis græssende husdyr og græsningsarealer alle er godkendt

til støtte, er forpligtet til inden den 1. februar 2016 at bringe aftalerne i overensstemmelse med kravene i artikel 37i, stk. 1, under overholdelse af forholdet på mindst 0,15 dyreenheder pr. hektar, uanset kategori.

- (3) Leje- eller forpagtningsaftaler vedrørende græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond og den kommunale ejendomsfond, der ikke er bragt i overensstemmelse inden for den i stk. 1 eller 2 fastsatte frist, opsiges af kommunens borgmester eller af direktøren for det regionale direktorat »landbrug«.

Bekendtgørelse nr. 11/2008

- 18 Naredba nr. 11 za usloviata i reda za prilagane na myarka 211 »Plashtania na zemedelski stopani za prirodni ogranichenia v planinskite rayoni« i myarka 212 »Plashtania na zemedelski stopani v rajoni s ogranichenia, razlichni ot planinskite rayoni« ot Programata za razvitie na selskite rajoni za perioda 2007-2013 (bekendtgørelse nr. 11 med gennemførelsesbestemmelser til foranstaltning 211 »betalinger for naturbetingede ulemper til landbrugere i bjergområder« og foranstaltning 212 »betalinger til landbrugere i andre områder med ulemper end bjergområder« i programmet for udvikling af landdistrikterne for perioden 2007-2013) af 3. april 2008 (DV nr. 40 af 18.4.2008, herefter »bekendtgørelse nr. 11/2008«), der er vedtaget af landbrugs- og fødevarerministeriet, bestemmer i artikel 1, stk. 1:

»Denne bekendtgørelse fastsætter betingelserne og de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af følgende foranstaltninger i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013, der finansieres af Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne.

1. »betalinger for naturbetingede ulemper til landbrugere i bjergområder«

2. »betalinger til landbrugere i andre områder med ulemper end bjergområder«.

- 19 Ifølge denne bekendtgørelses artikel 2 driver landbrugere, der har indgivet en ansøgning om støtte til en af de i bekendtgørelsens artikel 1, stk. 1, omhandlede foranstaltninger, landbrug i bjergområder eller i andre områder med ulemper end bjergområder i hele støtteperioden.

- 20 Den nævnte bekendtgørelses artikel 4 bestemmer i stk. 1:

»[...] Ansøgere om støtte i henhold til denne bekendtgørelse er forpligtet:

[...]

3. til hvert år efter den første kompensationsbetaling at indgive en ansøgning om støtte ved at angive arealer beliggende i det ugunstigt stillede område

[...]«

- 21 Artikel 14 i bekendtgørelse 11/2008 er affattet således:

»(1) En landbruger, der ikke indgiver en ansøgning om finansiel støtte i løbet af perioden for tilsagnet om forpligtelser i fem år, udelukkes fra at modtage støtte i henhold til denne bekendtgørelse og er forpligtet til at tilbagebetale de beløb, der er modtaget som

kompensationsbetaling for ugunstigt stillede områder indtil dette punkt, eller en del af disse beløb, på grundlag af det år, hvor den pågældende har bragt sin deltagelse i foranstaltningerne til ophør, på følgende måde:

- 1) efter det første år, 100%
- 2) efter det andet år, 75%
- 3) efter det tredje år, 50%
- 4) efter det fjerde år, 25%

[...]

(3) De i stk. 1 omhandlede midler inddrives med lovbestemt rente fra det tidspunkt, hvor landbrugeren underrettes om forpligtelsen til at tilbagebetale beløbet, indtil datoen for den faktiske tilbagebetaling eller det faktiske fradrag af beløbet.«

22 Denne bekendtgørelses artikel 15 er sålydende:

»(1) I tilfælde af force majeure og ekstraordinære omstændigheder finder artikel 14 ikke anvendelse, forpligtelsen ophæves, og der kræves ingen tilbagebetaling af støtte, som landbrugeren har modtaget.

(2) Tilfælde af force majeure og ekstraordinære omstændigheder samt relevant dokumentation (dokumenter udstedt af den kompetente administrative myndighed) meddeles skriftligt til den nationale landbrugsfond – betalingsorgan af landbrugeren eller enhver anden person, som landbrugeren eller dennes arving har bemyndiget inden for ti arbejdsdage fra den dato, hvor landbrugeren, dennes befuldmægtigede eller arving er i stand til at gøre dette.«

23 I henhold til de supplerende bestemmelser i den nævnte bekendtgørelse forstås ved »force majeure« eller »ekstraordinære omstændigheder«:

- »a) støttemodtagerens død
- b) støttemodtagerens uarbejdsdygtighed i længere tid
- c) ekspropriation af en væsentlig del af bedriften, hvis en sådan ekspropriation ikke kunne forudses på det tidspunkt, hvor forpligtelsen blev påtaget
- d) en større naturkatastrofe, der i alvorlig grad påvirker bedriftens arealer

[...]«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

24 Fra 2013 til 2015 indgav Askos Properties flere ansøgninger om finansiel støtte til den nationale landbrugsfond i henhold til foranstaltning 211 i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013.

- 25 I denne forbindelse forpligtede selskabet sig til at bevare de kommunale landbrugsarealer, der i 2012 var lejet ved lejeaftaler indgået for fem år med to bulgarske kommuner, i god landbrugs- og miljømæssig stand, og til at drive landbrug i det berørte ugunstigt stillede område i en periode på mindst fem på hinanden følgende år.
- 26 For 2013 modtog Askos Properties ikke noget tilskud. For 2014 og 2015 var de tildelte beløb henholdsvis 15 866 bulgarske leva (BGN) (ca. 8 112 EUR) og 21 796 BGN (ca. 11 144 EUR).
- 27 I løbet af 2015 blev der vedtaget en ændring af ZSPZZ' artikel 37i, stk. 1 og 4, således at græsningsarealer, enge og græsarealer i den statslige ejendomsfond eller den kommunale ejendomsfond blev udlejet eller fordelt udelukkende til ejere eller brugere af bedrifter, der ejede planteædende husdyr, afhængigt af antallet og arten af dyr, som de havde registreret.
- 28 Der blev indrømmet en frist, der løb indtil den 1. februar 2016, til brugere af jordarealer, som inden den 24. februar 2015 havde indgået en leje- eller forpagtningsaftale vedrørende græsningsarealer, enge og græsarealer, der tilhørte den statslige ejendomsfond eller den kommunale ejendomsfond, med henblik på at bringe en sådan aftale i overensstemmelse med de nye gældende krav som fastsat i den nævnte ændring.
- 29 Da Askos Properties ikke overholdt disse krav, opsagde de to kommuner i løbet af 2016 de aftaler om leje af landbrugsarealer, der var indgået med dette selskab.
- 30 Viceadministrerende direktør for den nationale landbrugsfond udstedte den 23. januar 2020 en akt, hvorved det blev fastslået, at staten havde en offentlig fordring mod Askos Properties for et beløb på 18 831 BGN (ca. 9 628 EUR), svarende til 50% af det samlede beløb, som selskabet havde fået udbetalt i henhold til foranstaltning 211 for produktionsårene 2013 til 2015.
- 31 Da Askos Properties ved dom afsagt af Administrativen sad Sofia-grad (forvaltningsdomstolen i Sofia, Bulgarien) ikke fik medhold i sit søgsmål prøvelse af denne afgørelse, har selskabet iværksat kassationsappell til prøvelse af denne dom ved Varhoven administrativen sad (øverste domstol i forvaltningsretlige sager, Bulgarien), som er den forelæggende ret.
- 32 Askos Properties har i appelskriftet gjort gældende, at de pågældende kommuners opsigelse af lejekontrakterne udgør »force majeure« og/eller en »ekstraordinær omstændighed« som omhandlet i artikel 15 i bekendtgørelse nr. 11/2008, således at selskabet ikke er forpligtet til at tilbagebetale det modtagne tilskud.
- 33 Den forelæggende ret ønsker for det første oplyst, om opsigelser af lejeaftaler efter en ændring af den nationale lovgivning, som støttemodtageren ikke kunne forudse på det tidspunkt, hvor den pågældende påtog sig sin forpligtelse, kan kvalificeres som »force majeure« eller »ekstraordinære omstændigheder« eller endog som »ekspropriation« som omhandlet i artikel 2, stk. 2, i forordning nr. 1306/2013.
- 34 Den forelæggende ret ønsker for det andet oplyst, om sådanne opsigelser af lejeaftaler er omfattet af bestemmelserne i artikel 47, stk. 3, i forordning nr. 1305/2013.

35 På denne baggrund har Varhoven administrativen sad (øverste domstol i forvaltningsretlige sager) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Hvorledes skal artikel 2, stk. 2, litra f), i [forordning nr. 1306/2013,] hvorefter navnlig ekspropriation af hele eller en væsentlig del af bedriften anerkendes som »force majeure« og »ekstraordinære omstændigheder« med henblik på finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik, hvis ekspropriationen ikke kunne forudses på dagen for indgivelse af ansøgningen, fortolkes, og foreligger der navnlig et sådant tilfælde af force majeure eller ekstraordinære omstændigheder, henholdsvis ekspropriation af hele eller en væsentlig del af bedriften, hvis der meddeles opsigelse af en aftale mellem en kommunal forvaltning og en støttemodtager om anvendelse af kommunale landbrugsarealer (græsarealer, græsningsarealer og enge), som blev indgået inden for rammerne af foranstaltning 211 »[betalinger for naturbetingede ulemper til landbrugere i bjergområder]« under programmet for udvikling af landdistrikter for perioden 2007-2013, idet opsigelsen skete med henblik på at gennemføre en ændring af bulgarske retsforskrifter, som ikke kunne have været forudset af støttemodtageren på tidspunktet for indgåelsen af forpligtelsen?
- 2) Foreligger der en situation som den, der omhandles i artikel 47, stk. 3, i [forordning nr. 1305/2013], hvis der meddeles opsigelse af en forpagtningsaftale om kommunale arealer, som blev forpagtet af støttemodtageren inden for rammerne af foranstaltning 21[1] »[betalinger for naturbetingede ulemper til landbrugere i bjergområder]«, hvis opsigelsen skete som følge af en ændring af nationale retsforskrifter, hvorved [ZSPZZ] blev ændret og suppleret således, at besiddelse af et husdyrbrug og landbrugerens meddelelse af et bestemt antal husdyr til den bulgarske myndighed for fødevarer sikkerhed blev indført som nye betingelser for udlejning eller forpagtning af kommunale arealer som omhandlet i artikel [37i, stk. 4] i [ZSPZZ], idet denne ændring hverken kunne have været forudset af støttemodtageren eller forvaltningsmyndigheden på tidspunktet for indgåelsen af forpligtelsen?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

- 36 Det fremgår af fast retspraksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer Domstolen at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen efter omstændighederne at omformulere de spørgsmål, den forelægges. Domstolen kan desuden inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i sit spørgsmål (dom af 7.9.2023, Groenland Poultry, C-169/22, EU:C:2023:638, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis).
- 37 Det fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at det er ubestridt, at bekendtgørelse nr. 11/2008 kan anvendes på den tvist, der verserer for den forelæggende ret. Det skal bemærkes, at denne bekendtgørelse i henhold til artikel 1, stk. 1, heri fastsætter betingelserne og de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af bl.a. foranstaltning 211 i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013, der finansieres af Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL).

- 38 I henhold til artikel 88 i forordning nr. 1305/2013, der ophævede forordning nr. 1698/2005, finder sidstnævnte forordning imidlertid fortsat anvendelse på operationer, der gennemføres i henhold til de programmer, som Kommissionen godkender i henhold til den nævnte forordning inden den 1. januar 2014. Tilsvarende bestemmes i artikel 19 i delegeret forordning nr. 807/2014, der ophævede forordning nr. 1974/2006, at sidstnævnte forordning fortsat finder anvendelse på operationer, der gennemføres i henhold til programmer, som Kommissionen har godkendt i henhold til forordning nr. 1698/2005 inden den 1. januar 2014.
- 39 Eftersom foranstaltning 211 i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013 udgør en sådan operation, og hovedsagen omhandler forpligtelser til bevarelse af landbrugsarealer og til at drive landbrug i et ugunstigt stillet område i mindst fem på hinanden følgende år, skal omstændighederne vedrørende den manglende overholdelse af disse forpligtelser bedømmes i henhold til bestemmelserne i forordning nr. 1698/2005 og forordning nr. 1974/2006 (jf. i denne retning dom af 8.5.2019, Järvelaev, C-580/17, EU:C:2019:391, præmis 37, 38 og 42).
- 40 Det skal tilføjes, at når tilbagesøgningen af beløb, der er uretmæssigt udbetalt i forbindelse med et støtteprogram, der er godkendt og medfinansieret af ELFUL i medfør af programmeringsperioden 2007-2013, finder sted efter afslutningen af denne programmeringsperiode, dvs. efter den 1. januar 2014, skal denne tilbagesøgning støttes på bestemmelserne i forordning nr. 1306/2013 (jf. i denne retning dom af 8.5.2019, Järvelaev, C-580/17, EU:C:2019:391, præmis 42). Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører imidlertid ikke fremgangsmåden for tilbagesøgning af de beløb, der blev tildelt Askos Properties for produktionsårene 2014 og 2015.
- 41 Under disse omstændigheder må det fastslås, at de præjudicielle spørgsmål, der er forelagt Domstolen i den foreliggende sag, vedrører bestemmelserne i forordning nr. 1974/2006.

Det første spørgsmål

- 42 Den forelæggende ret ønsker med det første spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006 skal fortolkes således, at en kommunal forvaltnings opsigelse af en leje- eller forpagtningsaftale vedrørende et landbrugsareal, der er indgået for fem år med en modtager af landbrugsstøtte, som er blevet tildelt inden for rammerne af en medlemsstats programmer for udvikling af landdistrikterne, og som ELFUL har bidraget til finansieringen af, efter en ændring af den nationale lovgivning, der indfører nye krav som betingelse for opretholdelsen af sådanne aftaler, henhører under begrebet tilfælde af »force majeure« eller begrebet »ekstraordinære omstændigheder« som omhandlet i denne artikel 47, stk. 1, herunder under et tilfælde af »ekspropriation af [...] bedriften« som omhandlet i den nævnte artikel 47, stk. 1, litra c).
- 43 Artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006 bestemmer, at medlemsstaterne navnlig kan anerkende de i dette stk. 1, litra a)-f), angivne kategorier som force majeure eller ekstraordinære omstændigheder, hvor de ikke vil kræve tilbagebetaling af støtte, der er udbetalt til støttemodtageren.
- 44 Denne bestemmelse fastsætter en fakultativ undtagelse til princippet om, at støtten skal tilbagebetales af støttemodtageren i tilfælde af manglende overholdelse af den forpligtelse, som støttemodtageren har påtaget sig som betingelse for tildeling af den nævnte støtte i perioden for opfyldelsen af denne forpligtelse.

- 45 I det foreliggende tilfælde gør oplysningerne i forelæggelsesafgørelsen det ikke muligt entydigt at afgøre, om den undtagelse, der er fastsat i artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006, i overensstemmelse med det, der fremgår af artikel 15, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 11/2008, er gennemført i bulgarsk ret på en sådan måde, at alle de tilfælde af force majeure eller ekstraordinære omstændigheder som er omhandlet i den nævnte artikel 47, stk. 1, er omfattet bulgarsk ret, eller om rækkevidden af denne undtagelse er begrænset til alene at omfatte de tilfælde, der er omhandlet i de supplerende bestemmelser i denne bekendtgørelse, herunder det tilfælde, der vedrører »ekspropriation af [...] bedriften«.
- 46 Med henblik på at give den forelæggende ret et brugbart svar for alle tilfælde skal spørgsmålet besvares både med hensyn til begrebet »force majeure« eller begrebet »ekstraordinære omstændigheder« som omhandlet i artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006 og den særlige kategori »ekspropriation af [...] bedriften« i denne bestemmelses litra c), idet det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve den nøjagtige rækkevidde af gennemførelsen af den nævnte artikel 47, stk. 1, i national ret.
- 47 Hvad i første række angår spørgsmålet om, hvorvidt opsigelsen af de i hovedsagen omhandlede lejeaftaler kan udgøre »force majeure« eller en »ekstraordinær[...] omstændighed[...]« som omhandlet i artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006, skal det bemærkes, at Domstolen i forbindelse med ELFUL allerede har fastslået, at der foreligger force majeure i tilfælde, der skyldes helt usædvanlige, uforudsigelige og uden for den pågældende erhvervsdrivendes vilje liggende begivenheder, hvis følger trods enhver udvist agtpågivenhed kun ville have kunnet undgås ved fra denne (dom af 17.12.2015, Szemerey, C-330/14, EU:C:2015:826, præmis 58, af 16.2.2023, Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond »Zemedelie«, C-343/21, EU:C:2023:111, præmis 58, og af 7.9.2023, Groenland Poultry, C-169/22, EU:C:2023:638, præmis 39).
- 48 Det følger af 37. betragtning til og artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006, at den liste, der er omhandlet i sidstnævnte bestemmelse, ikke er udtømmende, og at begrebet »force majeure« eller begrebet »ekstraordinære omstændigheder« som omhandlet i denne bestemmelse således kan omfatte tilfælde, der ikke er opført på denne liste. Offentlige myndigheders adfærd kan således efter omstændighederne i hovedsagen ligeledes udgøre »force majeure« eller en »ekstraordinær omstændighed« (jf. i denne retning dom af 7.12.1993, Huygen m.fl., C-12/92, EU:C:1993:914, præmis 31).
- 49 Det bemærkes, at selv om den nævnte liste kun indeholder objektive omstændigheder, skal den berørte, som påberåber sig, at der foreligger »force majeure« eller »ekstraordinære omstændigheder«, ligeledes være i stand til at godtgøre, at den pågældende i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 47, har sikret sig mod følgerne af de usædvanlige begivenheder ved at træffe egnede foranstaltninger, idet det dog ikke kræves, at vedkommende træffer urimeligt belastende foranstaltninger (jf. i denne retning dom af 19.6.2019, RF mod Kommissionen, C-660/17 P, EU:C:2019:509, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 Det følger heraf, at det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, for det første, om ændringen af den nationale lovgivning, hvorved der indføres nye krav i ZSPZZ' artikel 37i, hvis overholdelse er en betingelse for opretholdelsen af leje- eller forpagtningsaftaler som de i hovedsagen omhandlede, samt de to berørte kommuners opsigelse af lejeaftaler indgået med Askos Properties, set fra dette selskabs synspunkt udgør helt usædvanlige, uforudsigelige og uden for

den selskabets vilje liggende omstændigheder, og, for det andet, om Askos Properties har truffet alle de foranstaltninger, som det var muligt for selskabet at træffe, uden at udsætte sig for en uforholdsmæssig belastning, for at bringe disse aftaler i overensstemmelse med de nye krav.

- 51 I denne forbindelse skal det bl.a. vurderes, om den fastsatte frist for at opfylde de nye krav, der blev indført ved ændringen af ZSPZZ' artikel 37i, har været tilstrækkelig. Det skal ligeledes vurderes, om Askos Properties med henblik på at opfylde disse nye krav havde en reel mulighed for at erhverve et husdyrbrug og registrere det krævede antal dyr hos de kompetente myndigheder. Det samme gør sig gældende for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt Askos Properties for at opfylde sine forpligtelser havde mulighed for at anvende andre arealer end dem, som de i hovedsagen omhandlede kommuner havde stillet til rådighed for selskabet, og om det havde været muligt for det at erhverve arealer, der var omfattet af foranstaltning 211 i programmet for udvikling af landdistrikterne 2007-2013, fra private fysiske og juridiske personer.
- 52 Hvad i anden række angår spørgsmålet om, hvorvidt opsigelsen af en aftale som de i hovedsagen omhandlede kan være omfattet af begrebet »ekspropriation af [...] bedriften« som omhandlet i artikel 47, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1974/2006, bemærkes, at dette begreb hverken er defineret i denne forordning eller indirekte ved henvisning til medlemsstaternes nationale ret. Det nævnte begreb skal således betragtes som et selvstændigt EU-retligt begreb, der skal fortolkes ensartet på hele Unionens område, idet der ikke blot tages hensyn til den pågældende bestemmelses ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og de mål, der forfølges med den lovgivning, som den er en del af (jf. i denne retning dom af 22.6.2021, Venezuela mod Rådet (Berørt tredjeland), C-872/19 P, EU:C:2021:507, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).
- 53 Hvad for det første angår ordlyden af artikel 47, stk. 1, litra c), begrænser denne sig til at angive, at »ekspropriation af en væsentlig del af bedriften«, når denne »ikke kunne forudses på tidspunktet for forpligtelsens indgåelse«, navnlig kan anerkendes af medlemsstaterne som en kategori af force majeure eller ekstraordinære omstændigheder, hvor de ikke vil kræve tilbagebetaling af støtte, som støttemodtageren har modtaget. Ordlyden af den nævnte artikel 47, stk. 1, litra c), giver således ikke noget nyttigt element til at definere begrebet »ekspropriation af [...] bedriften« i denne bestemmelses forstand.
- 54 Hvad for det andet angår den sammenhæng, hvori artikel 47, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1974/2006 indgår, skal det indledningsvis bemærkes, at ingen andre bestemmelser i denne forordning indeholder definitionen af begrebet »ekspropriation af [...] bedriften« i denne bestemmelses forstand. Dernæst bemærkes, at præciseringen om, at »ekspropriation af en væsentlig del af bedriften« ikke må kunne »forudses på tidspunktet for forpligtelsens indgåelse«, har til formål at fastlægge de situationer, hvor tilbagebetaling af støtten ikke skal finde sted, og ikke at afklare betydningen af dette begreb. Endelig indeholder de andre kategorier i artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006 ikke heller nogen elementer, der gør det muligt at definere det nævnte begreb.
- 55 Hvad for det tredje angår det formål, der forfølges med denne forordning, fastsætter denne, således som det fremgår af dens overskrift, gennemførelsesbestemmelser til forordning nr. 1698/2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra ELFUL. Ifølge sidstnævnte forordnings artikel 37 ydes betalinger for naturbetingede ulemper i bjergområder og betalinger til andre områder med ulemper i princippet til landbrugere, der forpligter sig til at fortsætte med at drive landbrug i de pågældende områder i mindst fem år fra den første betaling. Gennemførelsen af dette formål forudsætter således, at de landbrugere, der har indgået lejeaftaler for en periode på

mindst fem år med henblik på at råde over arealer, der er beliggende i sådanne områder, med henblik på at drive deres landbrug og oppebære indtægten herfra, kan anvende disse arealer i denne periode.

- 56 Det kan i denne henseende udledes af Domstolens praksis, at begrebet »ekspropriation« som omhandlet i artikel 47, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1974/2006 omfatter foranstaltninger om berøvelse af ejendom og foranstaltninger, der kan sidestilles hermed (jf. analogt dom af 12.12.1990, van der Laan-Velzeboer, C-285/89, EU:C:1990:460, præmis 14 og 15).
- 57 Domstolen har desuden allerede fastslået, at der foreligger en berøvelse af ejendom som omhandlet i artikel 17, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), når en brugsret tvangsmæssigt, fuldt ud og endeligt ophæves, for så vidt som en sådan ret udgør en forgrening af ejendomsretten, for så vidt som den giver indehaveren to væsentlige ejendomsretlige beføjelser, nemlig retten til at anvende den pågældende ejendom og retten til oppebære indtægten herfra (jf. i denne retning dom af 21.5.2019, Kommissionen mod Ungarn (Brugsrettigheder over landbrugsarealer), C-235/17, EU:C:2019:432, præmis 81 og 82).
- 58 Når en national lovgivning efter sit indhold eller som følge af en national myndigheds gennemførelse heraf tvangsmæssigt, fuldt ud og endeligt ophæver retten til at anvende de pågældende arealer og til at oppebære indtægten herfra i forhold til en landbruger, der har indgået en lejeaftale med henblik på at råde over disse arealer i den flerårige periode, der kræves for at være berettiget til finansiering fra ELFUL, skal det således fastslås, at denne lovgivning indebærer en berøvelse af ejendom som omhandlet i chartrets artikel 17, stk. 1, og derfor udgør en »ekspropriation af [...] bedriften« som omhandlet i artikel 47, stk. 1, litra c), i forordning nr. 1974/2006.
- 59 Det fremgår af de sagsakter, som Domstolen råder over, at artikel 15 i overgangsbestemmelserne og de afsluttende bestemmelser til lov om ændring af ZSPZZ kun foreskriver opsigelse af leje- eller forpagtningsaftaler på betingelse af, at disse ikke er blevet bragt i overensstemmelse med de nye krav, der er fastsat i ZSPZZ' artikel 37i inden for den herfor fastsatte frist. Med forbehold af den efterprøvelse, som det påhviler den forelæggende ret at foretage, indebærer opsigelsen af en leje- eller forpagtningsaftale på grundlag af en sådan lovgivning således ikke, at de rettigheder, som forpagteren har i henhold til en sådan aftale, tvangsmæssigt, fuldt ud og endeligt ophæves.
- 60 Det følger imidlertid af Domstolens praksis, at det med henblik på at fastslå, om der foreligger berøvelse af ejendom som omhandlet i chartrets artikel 17, stk. 1, ikke blot skal undersøges, om der formelt er sket en ekspropriation, men også, om den omtvistede situation i praksis svarer til en ekspropriation (jf. i denne retning dom 5.5.2022, BPC Lux 2 m.fl., C-83/20, EU:C:2022:346, præmis 44).
- 61 Det tilkommer den forelæggende ret, som ikke har givet oplysninger om, hvorvidt Askos Properties havde mulighed for at træffe foranstaltninger for at opfylde de nye krav i ZSPZZ' artikel 37i, og om selskabet har truffet foranstaltninger i denne henseende, at undersøge de konkrete virkninger og den reelle indvirkning, som indførelsen af disse krav har på Askos Properties situation, samt alle relevante forhold med henblik på at afgøre, om der i hovedsagen er sket en berøvelse af ejendom. I denne sammenhæng påhviler det denne ret bl.a. at foretage de vurderinger, der er anført i denne doms præmis 51.

- 62 Henset til ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 47, stk. 1, i forordning nr. 1974/2006 skal fortolkes således, at en kommunal forvaltnings opsigelse af en leje- eller forpagtnings aftale vedrørende et landbrugsareal, der er indgået for fem år med en modtager af landbrugsstøtte, som er blevet tildelt inden for rammerne af en medlemsstats programmer for udvikling af landdistrikterne, og som ELFUL har bidraget til finansieringen af, efter en ændring af den nationale lovgivning, der indfører nye krav som betingelse for opretholdelsen af en sådan aftale, kan udgøre
- »force majeure« eller »ekstraordinære omstændigheder« som omhandlet i denne artikel 47, stk. 1, når denne opsigelse udgør en usædvanlig og uforudsigelig og uden for denne støttemodtagers vilje liggende begivenhed, og den pågældende har truffet alle de foranstaltninger, som det var muligt for denne at træffe, uden at udsætte sig for en uforholdsmæssig belastning, for at bringe den omhandlede aftale om leje i overensstemmelse med de nye indførte krav
 - »ekspropriation af [...] bedriften« som omhandlet i den nævnte artikel 47, stk. 1, litra c), når den nævnte opsigelse udgør en foranstaltning om berøvelse af ejendom, som fratager den nævnte rettighedshaver retten til at benytte den lejede landbrugsjord og oppebære indtægten herfra.

Det andet spørgsmål

- 63 Den forelæggende ret ønsker med det andet spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om artikel 45, stk. 4, i forordning nr. 1974/2006 skal fortolkes således, at denne bestemmelse finder anvendelse i en situation, hvor den omstændighed, at det er umuligt for modtageren af en landbrugsstøtte fortsat at opfylde de forpligtelser, den pågældende har påtaget sig, følger af en kommunal forvaltnings opsigelse af leje- eller forpagtningsaftalen vedrørende et landbrugsareal, som er indgået for fem år med denne støttemodtager, efter en ændring af den nationale lovgivning, hvorved der blev indført nye krav, hvorefter den nævnte støttemodtager er forpligtet til at råde over et husdyrbrug og til at registrere et vist antal husdyr hos de kompetente nationale myndigheder, hvis overholdelse er en betingelse for opretholdelsen af en sådan aftale.
- 64 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes, at artikel 45, stk. 4, i forordning nr. 1974/2006 omfatter det tilfælde, hvor støttemodtageren ikke er i stand til fortsat at opfylde de indgåede forpligtelser, fordi den pågældendes bedrift er genstand for en jordfordeling eller offentlige eller af myndighederne godkendte indgreb som led i fysisk planlægning.
- 65 Domstolen har allerede fastslået, at enhver foranstaltning, der tilsigter omstrukturering og omfordeling af landbrugsparcer med henblik på at etablere mere rationelle landbrugsbedrifter i forbindelse med anvendelsen af jorden, og som besluttet eller godkendes af de kompetente offentlige myndigheder, kan være omfattet af begreberne »jordfordeling« eller offentlige eller af myndighederne godkendte »indgreb som led i fysisk planlægning« (dom af 16.2.2023, Zamestnik izpalnitelen direktor na Darzhaven fond »Zemedelie«, C-343/21, EU:C:2023:111, præmis 39).
- 66 Denne bestemmelse finder ikke anvendelse, når den omstændighed, at det er umuligt fortsat at opfylde de forpligtelser, som en modtager af landbrugsstøtte har påtaget sig, følger af den omstændighed, at da støttemodtageren ikke opfylder de nye krav, der pålægger den pågældende at råde over et husdyrbrug og at registrere et vist antal husdyr hos de kompetente nationale myndigheder, er kommunalforvaltningen i henhold til national ret forpligtet til at opsiges den leje- eller forpagtningsaftale, der er indgået for fem år med den nævnte støttemodtager vedrørende de arealer, der er nødvendige for vedkommendes bedrift.

- 67 I et sådant tilfælde følger den omstændighed, at det er umuligt for berørte støttemodtager fortsat at opfylde de forpligtelser, den pågældende har påtaget sig, idet den pågældende har mistet retten til at anvende de arealer, der er nødvendige for vedkommendes bedrift i den periode, hvor de nævnte forpligtelser opfyldes, således ikke af en foranstaltning til omstrukturering af jord, men af en ændring af betingelserne for tildeling af landbrugsstøtte.
- 68 Det andet spørgsmål skal følgelig besvares med at artikel 45, stk. 4, i forordning nr. 1974/2006 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke finder anvendelse i en situation, hvor den omstændighed, at det er umuligt for modtageren af landbrugsstøtte fortsat at opfylde de forpligtelser, den pågældende har påtaget sig, følger af en kommunal forvaltnings opsigelse af leje- eller forpagtningsaftalen vedrørende et landbrugsareal, som er indgået for fem år med denne støttemodtager, efter en ændring af den nationale lovgivning, hvorved der blev indført nye krav, hvorefter den nævnte støttemodtager er forpligtet til at råde over et husdyrbrug og til at registrere et vist antal husdyr hos de kompetente nationale myndigheder, hvis overholdelse er en betingelse for opretholdelsen af en sådan aftale.

Sagsomkostninger

- 69 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Ottende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 47, stk. 1, i Kommissionens forordning (EF) nr. 1974/2006 af 15. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL), som ændret ved Kommissionens forordning (EF) nr. 434/2007 af 20. april 2007,

skal fortolkes således, at

en kommunal forvaltnings opsigelse af en aftale om leje eller forpagtning vedrørende et landbrugsareal, der er indgået for fem år med en modtager af landbrugsstøtte, som er blevet tildelt inden for rammerne af en medlemsstats programmer for udvikling af landdistrikterne, og som Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) har bidraget til finansieringen af, efter en ændring af den nationale lovgivning, der indfører nye krav som betingelse for opretholdelsen af en sådan aftale, kan udgøre

- »force majeure« eller »ekstraordinære omstændigheder« som omhandlet i denne artikel 47, stk. 1, når denne opsigelse udgør en usædvanlig og uforudsigelig og uden for denne støttemodtagers vilje liggende begivenhed, og den pågældende har truffet alle de foranstaltninger, som det var muligt for denne at træffe, uden at udsætte sig for en uforholdsmæssig belastning, for at bringe den omhandlede aftale om leje i overensstemmelse med de nye indførte krav

- »ekspropriation af [...] bedriften« som omhandlet i den nævnte artikel 47, stk. 1, litra c), når den nævnte opsigelse udgør en foranstaltning om berøvelse af ejendom, som fratager den nævnte rettighedshaver retten til at benytte den lejede landbrugsjord og oppebære indtægten herfra.

2) Artikel 45, stk. 4, i forordning nr. 1974/2006, som ændret ved forordning nr. 434/2007,

skal fortolkes således, at

denne bestemmelse ikke finder anvendelse i en situation, hvor den omstændighed, at det er umuligt for modtageren af landbrugsstøtte fortsat at opfylde de forpligtelser, den pågældende har påtaget sig, følger af en kommunal forvaltnings opsigelse af leje- eller forpagtningsaftalen vedrørende et landbrugsareal, som er indgået for fem år med denne støttemodtager, efter en ændring af den nationale lovgivning, hvorved der blev indført nye krav, hvorefter den nævnte støttemodtager er forpligtet til at råde over et husdyrbrug og til at registrere et vist antal husdyr hos de kompetente nationale myndigheder, hvis overholdelse er en betingelse for opretholdelsen af en sådan aftale.

Underskrifter